

ایران برای نفوذ بیشتر در عراق با کمترین هزینه تلاش می‌کند

به قلم فرزین ندیمی (/fa/experts/frzyn-ndymy/)

۱۲ ژانویه ۲۰۲۱

همچنین دست‌یافتنی به

/ (English (/policy-analysis/iran-vies-more-influence-iraq-budget-price

العربية (/ar/policy-analysis/ayran-ttnafs-ly-almzyd-mn-alfwdh-fy-alraq-bsr-zhyd/)

درباره نویسنده

فرزین ندیمی (/fa/experts/frzyn-ndymy/)

او پیش از این برای موسسه واشنگتن در باره استراتژی تهران در باره استفاده از جنگ افزارهای دریایی ایران در جنگ نامتقارن نوشته است

تحلیل کوتاه

تهران قصد دارد از راه فروش تجهیزات نظامی و نسبتاً ارزان خود به عراق ارز خارجی کسب کند و اهرم‌های خود را در بغداد تنها با هزینه‌ای تقویت کند که بخش کوچکی از هزینه‌ای است که ایالات متحده در آنجا صرف می‌کند

در تاریخ ۱۴ نوامبر یک هیئت بزرگ دفاعی عراق برای پیگیری دیدارهای قبلی با مقامات ایرانی سفری چهارروزه را به تهران آغاز کرد. این سفر به ریاست جمعه سعدون الجبوری وزیر دفاع سنی‌مذهب عراق انجام شد و فرماندهان هر یک از شاخه‌های ارتش عراق نیز در آن شرکت داشتند. به گفته الجبوری هدف اصلی این سفر «تعمیق» همکاری‌های نظامی و امنیتی دوجانبه بود. از قرار سه روز بعد هم سردار اسماعیل قانسی فرمانده نیروی قدس سپاه پاسداران دیداری مخفیانه از بغداد داشته است.

رفت و آمدهای اخیر از این جهت اهمیت دارد که پس از انقضای ممنوعیت سازمان ملل بر معاملات تسلیحاتی با ایران (که در ماه اکتبر پایان یافت) صورت می‌گیرد. تهران اکنون آزاد است که اسلحه‌های خود را در خارج از کشور بازاریابی کند و بفروشد و چندین مشتری بالقوه پیشاپیش ابراز علاقه کرده‌اند - نه فقط عراق بلکه سوریه و نروژ و دیگر بازیگران. به طور حتم همه این دولت‌ها از نظر مالی تحت فشار هستند و ایالات متحده نیز احتمالاً از طریق تحریم‌های ثانویه موجود که بیشتر آنها متکی به قطعنامه‌های شورای امنیت سازمان ملل متحد میان سال‌های ۲۰۰۶ و ۲۰۱۵ است به اخلال در این معاملات ادامه خواهد داد. البته خطر موشک‌ها پهپادها سیستم‌های دفاع هوایی و سایر تجهیزات که از عراق سر برمی‌آورند نباید نادیده گرفته شود.

دستورکار گسترده برای بازدید از عراق

هیئت الجبوری توانستند بازدید کاملی از سخت‌افزارهای نظامی ساخت داخل ایران شامل پهپادهای مسلح دوربرد و سیستم‌های موشکی انجام دهند. در طی جلسات امیر حاتمی وزیر دفاع ایران آمادگی رژیم را برای تقویت توانمندی‌های دفاعی بغداد ابراز داشت و در عین حال خواستار خروج کامل نیروهای آمریکایی از عراق شد. به همین ترتیب سرلشکر محمد باقری رئیس ستاد کل نیروهای مسلح بار دیگر بر اشتیاق ایران برای تعمیق روابط نظامی دوجانبه «برآوردن نیازهای نیروهای مسلح عراق» و «مشارکت در بازسازی عراق» تأکید کرد.

باقری همچنین خاطرنشان کرد که این دو کشور در حال نهایی کردن دو توافق‌نامه دفاعی و امنیتی جدید هستند. این توافق‌نامه‌ها

می‌تواند استمرار بیشتری به دوره‌های همکاری گسترده نظامی دو طرف در طول چند سال گذشته ببخشد همانطور که در جنگ با داعش (۲۰۱۴-۲۰۱۷) دیده شد و در پیوندهای نزدیک تهران با نیروهای اصلی شبه‌نظامیان در حشد شعبی عراق مشاهده می‌شود. این بازدید همچنین پیامدهایی هم برای نیروی دریایی داشت. در ۱۵ نوامبر درباردار دوم احمد جاسم المعارج فرمانده نیروی دریایی عراق با همتای خود سردار علیرضا تنگسیری فرمانده نیروی دریایی سپاه دیدار کرد و ازقرار گفت‌وگوی آنها بر آموزش تمرین‌های مشترک جستجو و نجات و هماهنگی عملیاتی متمرکز بود. یکی از نتایج دیدار آنها این است که عراق ممکن است برخی از دانشجویان دانشکده افسری خود را به دو آکادمی اصلی نیروی دریایی ایران اعزام کند.

تهران همچنین در تلاش است علاقه عراقی‌ها را به سامانه‌های هواپیمایی و پدافند هوایی خود جلب کند. در میان اعضای هیئت عراقی سرلشکر شهاب جاهد علی شکرچی فرمانده نیروی هوایی آن کشور و سرلشکر زید ابراهیم علوان فرمانده پدافند هوایی عراق نیز حضور داشتند که با مقامات سپاه و ارتش دیدار کردند. مباحث آنها شامل می‌شد بر همکاری بالقوه در زمینه آموزش تعمیرات سرویس کامل تجهیزات و همچنین خریدهای سخت‌افزاری.

در مورد هواگردها مقامات ایرانی پیشنهاد تولید مشترک بالگرد را بدون مشخص کردن نوع آن مطرح کردند. این پیشنهاد جای سوال دارد زیرا ایران به سختی می‌تواند خود بالگرد تولید کند (به استثنای مدل کوچک سپاه موسوم به شاهد که بر اساس چترنجر آمریکایی ساخته شده و از موتورهای قاچاق‌شده آلیسون ساخت آمریکا استفاده می‌کند). با این وجود تهران می‌تواند خدمات تعمیراتی به بغداد ارائه دهد — شرکت‌های ایرانی تحت مجوز کارخانه هواپیماسازی اولان-اوده روسیه می‌توانند به تعمیر و سرویس کامل بالگردهای چندمنظوره میل می-۱۷۱/۱۷ (Mil Mi-17/171) بپردازند که تعداد زیادی از آنها در عراق مورد استفاده هستند (گرچه پشتیبانی ایران در مورد بالگردهای پل عراق که ساخت آمریکاست با توجه به تحریم‌های ایالات متحده و فقدان مجوزهای مناسب برای تهران احتمالاً خارج از موضوع است). در مورد هواپیماهای ثابت‌بال تهران ممکن است خدمات تعمیر و نگهداری هواپیماهای سو-۲۵ عراق را که برای حمله به اهداف زمینی استفاده می‌شود ارائه دهد. این هواپیماها که در جریان جنگ خلیج فارس در سال ۱۹۹۱ به ایران رفته بودند سال‌ها بعد در ۲۰۱۴ به بغداد بازگشتند.

یکی دیگر از حیطه‌های مورد توجه عراق هواگردهای بدون سرنشین به‌ویژه پهپاد مسلح ایران به نام شاهد-۱۲۹ بود که در جنگ سوریه بسیار مورد استفاده قرار گرفت و همچنین مشابه‌سازی‌های آر.کیو.-۱۷ آمریکایی که نیروهای ایرانی در سال ۲۰۱۱ تصرف کردند. اگرچه عراق چندین پهپاد چینی سی‌اچ-۴ در سال ۲۰۱۵ خریداری کرده این هواپیماها قابلیت سرویس بسیار پایینی دارند.

احتمال بیشتر همکاری دفاع هوایی

هنگامی که ژنرال علوان در ۱۷ نوامبر از امکانات نیروی پدافند هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران بازدید کرد اطلاعات مربوط به جدیدترین و توانمندترین سامانه‌های رژیم به او داده شد. این اطلاعات علاوه بر سامانه‌های فرماندهی و کنترل دیجیتال شامل سامانه باور-۳۷۳ (رقیب تهران برای سامانه‌های پدافند هوایی دوربرد اس-۴۰۰ روسی و پاتریوت آمریکایی) بود و سامانه ۱۵ خرداد (سامانه میان‌برد تا دوربردی که اخیراً وارد سرویس عملیاتی شده است). عراق به دنبال توانایی‌های مشابه است و قبلاً علاقه‌مندی خود را به خرید پاتریوت و اس-۴۰۰ نشان داده است.

علاوه بر ارائه سامانه‌های فوق در مواقع مختلف تهران از عراق خواسته است تا زیرساخت‌های شبکه پدافند هوایی خود

[https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/iran-syria-air-defense-pact-could-disrupt-allied-](https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/iran-syria-air-defense-pact-could-disrupt-allied-operations)

operations) را در سطوح سخت‌افزاری و نرم‌افزاری با ایران ادغام کند این امر اولین گام برای ایجاد آن چیزی است که رژیم «معماری دفاع منطقه‌ای» توصیف می‌کند. این کشور همچنین برای حفظ و اصلاح شبکه موجود شود و-پایش و دستیابی به هدف در عراق کمک فنی ارائه داده است. پاسخ بغداد تاکنون محتاطانه بوده است اما با توجه به اینکه هیچ تحریمی مرتبط با این حوزه در چشم‌انداز نزدیک وجود ندارد انتظار می‌رود سطوحی از همکاری پدافند هوایی میان دو کشور صورت گیرد.

پیش از این ایران مقادیر قابل توجهی از تجهیزات را به نیروهای نظامی و شبه‌نظامی عراق فروخته است. اگر پیش‌تر بیابیم بدهی‌های بغداد به ایران ممکن است خریدهای آینده نظامی را پیچیده یا به طور متناقض‌نمایی تسریع کند. طبق برآوردهای مختلف عراق در حال حاضر ۲ تا ۵ میلیارد دلار به تهران برای دریافت گاز طبیعی و برق بدهی دارد. علاوه بر این جمهوری اسلامی ممکن است سرانجام غرامت‌های ناشی از جنگ ایران و عراق را طلب کند. ایران معتقد است این طلب مبتنی است بر نامه سال ۱۹۹۱ دبیرکل سازمان ملل متحد به شورای امنیت که بغداد را در آن نزاع متجاوز اعلام کرد. با تهدید سررسید این صورتحساب‌ها تهران می‌تواند همسایگان خود را برای خرید سامانه‌های جدید نظامی یا خدمات تحت فشار قرار دهد. حتی اگر بغداد نتواند برای چنین مواردی در کوتاه‌مدت پرداخت کند تهران چه‌بسا فعلاً به افزایش نفوذ خود راضی باشد.

به طور خلاصه ایران و عراق در حال تکمیل پیوندهای امنیتی خود پس از یک دوره طولانی همکاری غیررسمی ناشی از آغاز جنگ مشترک علیه داعش هستند. هدف نهایی تهران بر کردن جای خالی ایالات متحده در عراق پس از آن است که نیروهای آمریکا به صورت داوطلبانه از عراق خارج شوند یا چه بسا حتی از طریق تکیه به گروه‌های نیابتی شبه‌نظامی مجبور به خروج شوند. بغداد از رویارویی با تهران اجتناب می‌کند و در حال حاضر به نظر می‌رسد بیش از خرید مقادیر قابل توجهی از سخت‌افزار نظامی به تأمین پشتیبانی اطلاعاتی و آموزشی ایران علاقه‌مند است. با این وجود احتمال معاملات دوجانبه تسلیحاتی را نباید نادیده گرفت. این معاملات می‌تواند بالقوه شامل انتقال سامانه‌ها و توانمندی‌های دفاع هوایی ایران و هماهنگی پدافندی باشد که چه بسا در قالب افزایش امنیت منطقه‌ای معرفی شود اما در حقیقت منافع ایران را تأمین می‌کند.

نتیجه‌گیری

تهران به وضوح انتظار دارد روابط نظامی‌اش با عراق در آینده به «سطوح راهبردی» رشد کند اما این امر بیشتر به آن بستگی دارد که بغداد بتواند بودجه کافی و اراده سیاسی برای حمایت از چنین هدفی را فراهم آورد. در پاسخ ایالات متحده باید برای مقامات عراقی روشن سازد که همکاری نظامی عمیق‌تر با ایران با منافع ایالات متحده ناسازگار است. به طور خاص هر حرکتی که ثبات منطقه‌ای را تهدید کند — مانند انتقال موشک‌های زمین‌به‌زمین یا موشک‌های دوربرد زمین‌به‌هوا یا همکاری نزدیک و در سطح یکپارچه‌سازی شبکه‌های دفاع هوایی — غیر قابل قبول خواهد بود.

در نهایت دیدارهای ماه گذشته ممکن است دستاورد زیادی نداشته باشد. بغداد طیف وسیعی از گزینه‌ها و فروشندگان را برای خرید در زمینه دفاعی خود در نظر گرفته است و خرید اسلحه یا خدمات از ایران اقدامی منفی برای روابط عمومی دولت فعلی عراق خواهد بود. با اینهمه ماهیت و ارشدیت مقامات درگیر در دیدار اخیر این شبهه را تقویت می‌کند که عراق واقعاً علاقه‌مند به گسترش پیوندهای دوجانبه نظامی است به خصوص اگر تهران تخفیف دهد یا مشوق‌های دیگری ارائه کند. به علاوه انتخاب زمان دیدارها هم اندکی پس از انقضای ممنوعیت تسلیحاتی سازمان ملل بوده است و نیز بعد از انتخاب یک رئیس‌جمهور تازه در آمریکا که قول داده دوباره وارد توافق هسته‌ای ایران شود. به این ترتیب هر گونه کاهش تحریم‌های ایالات متحده ممکن است بازی نفوذ ایران را تسریع کند نه فقط در عراق بلکه در سایر جبهه‌های منطقه.

*فرزین ندیمی هموندیار انستیتو واشنگتن است و در امور امنیتی و دفاعی ایران و منطقه خلیج فارس تخصص دارد.

RECOMMENDED

BRIEF ANALYSIS

Iran Takes Next Steps on Rocket Technology

فوریه ۲۰۲۲ | ۱۱

Farzin Nadimi

(/policy-analysis/iran-takes-next-steps-rocket-technology)

BRIEF ANALYSIS

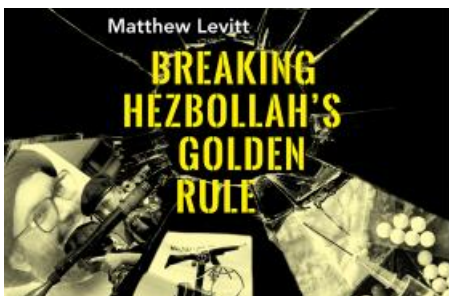
Saudi Arabia Adjusts Its History, Diminishing the Role of Wahhabism

۱۱ فوریه ۲۰۲۲

Simon Henderson

[\(/policy-analysis/saudi-arabia-adjusts-its-history-diminishing-role-wahhabism\)](#)

ARTICLES & TESTIMONY

Podcast: Breaking Hezbollah's Golden Rule

۹ فوریه ۲۰۲۲

Matthew Levitt

[\(/policy-analysis/podcast-breaking-hezbollahs-golden-rule\)](#)

TOPICS

[\(fa/policy-analysis/mn-ashah/\) منع اشاعه](#)

[\(fa/policy-analysis/nzamy-w-amnyty/\) نظامی و امنیتی](#)

REGIONS & COUNTRIES

[\(fa/policy-analysis/raq/\) عراق](#)

[\(fa/policy-analysis/ayran/\) ایران](#)